Koduülesanded matemaatikast: 1. komplekt, sügis 2008/09

Ülesannete lahendused

1. Olgu a ja b reaalarvud. Tõesta, et

$$a^6 - 6ab^5 + 5b^6 \geqslant 0.$$

Lahendus 1. Kasutame aritmeetilise ja geoeetrilise keskmise vahelise võrratust:

$$a^6 + 5b^6 = a^6 + b^6 + b^6 + b^6 + b^6 + b^6 \geqslant 6\sqrt[n]{a^6 b^{6\cdot 5}} = 6|ab^5| \geqslant 6ab^5.$$

Lahendus 2. Kui üka arvudest a või b võrdub nulliga, on võrratus ilmne. Kui üks neist arvudest on positiivne, teine aga negatiivne, siis arvud a^6, $-6ab^5$ ja $5b^6$ on kõik positiivsed ning võrratus kehtib.

Kui a ja b on mõlemad negatiivsed, siis a ja b asendamine nende vastandarvudega ei muudaks vasaku poole väärtust. Seega piisab vaadelda juhtu $a > 0$ ja $b > 0$.

Võrratuse vasaku poole tegudramine nüüd annab

$$\begin{aligned} a^6 - 6ab^5 + 5b^6 &= (a-b)(a^5 + a^4b + a^3b^2 + a^2b^3 + a^4b - 5b^5) = \\ &= (a-b)^2(a^4 + 2a^3b + 3a^2b^2 + 4ab^3 + 5b^4) \geqslant 0. \end{aligned}$$

2. Olgu $ABCD$ kumer nelinurk. Olgu F selline punkt sirgel AC, et sirged DF ja AB on paralleelsed, ning E selline punkt sirgel BD, et sirged AE ja CD on paralleelsed. Tõesta, et sirged EF ja BC on paralleelsed.

Lahendus. Kolmnurgad DPF ja BPA on sarnased, kuna DF ja AB on paralleelsed. Seega kehtib

$$\frac{DP}{FP} = \frac{BP}{AP}.$$

Samuti on kolmnurgad APE ja CPD sarnased, kuna AE ja CD on paralleelsed. Järelikult

$$\frac{CP}{DP} = \frac{AP}{EP}.$$

Nende kahe võrratuse läbikorrutamine annab

$$\frac{CP}{FP} = \frac{BP}{EP}.$$

Kiirte teoreemi põhjal on nüüd EF ja BC paralleelsed.

3. Tabelis on m veergu ja teatud arv ridu. Tabel on täidetud numbritega 0 ja 1 ning rahuldab järgmisi tingimusi:

   (i) igas reas on täpselt kolm numbrit 1;
   (ii) iga kahe veeru jaoks leidub täpselt kaks rida, kus neis veergudes on kirjas 1-d.

   Kas leidub tabel, mille korral

   a) $m = 6$;
   b) $m = 5$?

   Vastus: a) jah; b) ei.

Lahendus. a) Näide tabeli jaoks, kus $m = 6$, on toodud allpool:

1	1	1	0	0	0
1	1	0	1	0	0
1	0	1	0	1	0
1	0	0	1	0	1
1	0	0	0	1	1
0	1	1	0	0	1
0	1	0	1	1	0
0	1	0	0	1	1
0	0	1	1	1	0
0	0	1	1	0	1

b) Igas reas on täselt 3 ühtede paari. Seega n reas on $3n$ sellist paari. Kui $m = 5$, siis leidub üldse 10 veergude paari. Vastavalt ülesande tingimustele peab siis leiduma $2 \cdot 10$ ühtede paari, järelikult $3n = 20$. Kuid $n = 20/3$ ei ole täisarv, vastuolu.

4. Kas leidub positiivne täisarv, mille ruudu numbrite summa on 2007?

   Vastus: jah.

   Lahendus 1. Vaatleme arvu $A = 10^{223} - 1$. Tema ruut

$$A^2 = 10^{223\cdot 2} - 2 \cdot 10^{223} + 1 = \underbrace{99\ldots99}_{222 \text{ numbrit}}\ 8\ \underbrace{00\ldots00}_{222 \text{ numbrit}}\ 1.$$

   Arvu A^2 numbrite summa on seega $9 \cdot 222 + 8 + 1 = 2007$.

   Lahendus 2. Vaatleme arvu $B = \underbrace{33\ldots33}_{223 \text{ numbrit}}$. Tema ruut

$$B^2 = \underbrace{99\ldots99}_{223 \text{ numbrit}} \cdot \underbrace{11\ldots11}_{223 \text{ numbrit}} = (10^{223} - 1) \cdot \underbrace{11\ldots11}_{223 \text{ numbrit}} =$$
$$= \underbrace{11\ldots11}_{223 \text{ numbrit}}\ \underbrace{00\ldots00}_{223 \text{ numbrit}} - \underbrace{11\ldots11}_{223 \text{ numbrit}} = \underbrace{11\ldots99}_{222 \text{ numbrit}}\ 0\ \underbrace{88\ldots88}_{222 \text{ numbrit}}\ 9.$$

   Arvu B^2 numbrite summa on seega $1 \cdot 222 + 8 \cdot 222 + 9 = 2007$.

5. Punkt I on kolmnurga ABC siseringjoone keskpunkt. Olgu A_1, B_1 ja C_1 erinevad punktid kolmnurga ABC sees, mille korral on rahuldatud järgmised tingimused:
   (i) punktid A, A_1 ja B_1 asuvad ühel sirgel, punktid B, B_1 ja C_1 asuvad ühel sirgel, punktid C, C_1 ja A_1 asuvad ühel sirgel;
   (ii) $\angle BAA_1 = \angle CBB_1 = \angle ACC_1$;
   (iii) I on kolmnurga $A_1B_1C_1$ siseringjoone keskpunkt.

   Tõesta, et kolmnurk ABC on võrdkülgne.

   Lahendus. Paneme kõigepealt tähele, et on olemas kaks võimalust, kuidas paiknevad sirgel punktid: punkt A_1 asub punktide A ja B_1 vahel, või B_1 asub punktide A ja A_1 vahel. Mõlemad juhud üheselt määravad järjestuse ka ülejäänud puknktikolmikute sees.

   Kolmnurga $A_1B_1C_1$ küljed asuvad sirgetel, mis on saadud kolmnurga ABC külgi sisaldavate sirgete pööramisel ühe ja sama nurga võrra. Seega on need kolmnurgad sarnased. Kuna neil on ühine siseringjoone keskpunkt I, siis sõltuvalt punktide A, A_1 ja B_1 omavahelisest paiknemisest kas $\angle IB_1A = \angle IB_1A_1 = \angle IBA$ või $\angle IB_1A = \pi - \angle IB_1A_1 = \pi - \angle IBA$. Mõlemal juhul asuvad punktid A, I, B_1 ja B ühel ringjoonel. Sellest tulenevalt nüüd $\angle CBB_1 = \angle BAA_1 = \angle BAB_1$, järelikult puutuja ja lõikaja teoreemi kohaselt on BC selle ringjoone puutuja. Nüüd omakorda $\angle CBI = \angle C_1B_1I = \angle BAI$. Seega $\angle CBA = 2\angle CBI = 2\angle BAI = \angle BAC$. Analoogiliselt saame $\angle ACB = \angle CBA$. Järelikult on kolmnurk ABC võrdkülgne.

6. Olgu $k \leqslant 30000$ positiivne täisarv. Vaatleme sellist algarvude jada x_n, et $x_n + k$ jagub arvuga x_{n+1} iga n korral. Tõesta, et leidub arv N, mille korral $x_n \leqslant 420000$ kõigi $n > N$ jaoks.

Lahendus. Olgu p vähim algarv, millega ei jagu arv k. Siis $p \in \{2, 3, 5, 7, 11, 13\}$, sest $2 \cdot 3 \cdot 5 \cdot 7 \cdot 11 \cdot 13 = 30030 > k$. Üldisust kitsendamata eeldame, et $x_1 > 420000$. Siis on selge, et

(1) kõigi s ja n korral arv $x_n + sk$ ei jagu ühegi algarvuga, mis on väiksem p-st;
(2) jada x_n ei sisalda arvust p väiksemaid algarve.

Nimetame arvu x_{n+1} *huvitavaks* kui $x_n + k$ ei ole algarv. Sel juhul on $x_n + k$ vähim algtegur vähemalt p ning seega $x_{n+1} \leqslant (x_n + k)/p$.

Huvitavad arvud kindlasti leiduvad, sest jada $x_1 + kn$ ei saa koosneda üksnes algarvudest. Olgu x_m huvitav arv. Kuna p ja k on ühistegurita, siis vähemalt üks arvudest

$$x_m + k,\ x_m + 2k,\ \ldots,\ x_m + pk$$

jagub p-ga; tähistame vähimat mittealgarvulist arvu selles kogumis $x_m + sk$. Siis

$$x_{m+1} = s_m + k, \ldots, x_{m+s-1} = x_m + (s-1)k;$$

x_{m+s} on järgmine huvitav arv, seejuures

$$x_{m+s} \leqslant \frac{x_{m+s-1} + k}{p} = \frac{x_m + sk}{p} \leqslant \frac{x_m + pk}{p} = k + \frac{x_m}{p} \leqslant k + \frac{x_m}{2}.$$

Näeme, et kui $x_m > 2k$, siis $x_{m+s} < x_m$. Järelikult kordades seda konstruktsiooni leiame huvitava arvu $x_l < 2k < 60000$. Eelmise võrratuse põhjal näeme, et kui $x_m \leqslant 2k$, siis ka $x_{m+s} \leqslant 2k$.

Seega varem või hiljem ei ületa huvitavad arvud 60000. Kuid siis ei ületa arvud x_k nende huvitavate arvutde vahel 420000. Tõepoolest, kui $t \leqslant s - 1$, siis

$$x_{m+t} = x_m + tk \leqslant x_m + 12k \leqslant 60000 + 12 \cdot 30000 = 420000.$$

7. Lahenda võrrand

$$\cos^2 2007x + \frac{2 + \tan^4 x}{1 + \tan^4 x} = \frac{\tan 669x}{\tan 223x}.$$

Vastus: võrrandil lahendeid ei ole.

Lahendus. Teisendame võrrandi mõlemad pooled. Vasak pool teiseneb

$$\cos^2 2007x + \frac{2 + \tan^4 x}{1 + \tan^4 x} = \cos^2 2007x + 1 + \frac{1}{1 + \tan^4 x};$$

ning parem pool

$$\begin{aligned}\frac{\tan 669x}{\tan 223x} &= \frac{\sin 669x \cos 223x}{\cos 669x \sin 223x} = \frac{\cos 223x(3\sin 223x \cos^2 223x - \sin^3 223x)}{\sin 223x(\cos^3 223x - 3\sin^2 223x \cos 223x)} = \\ &= \frac{3\cos^2 223x - \sin^2 223x}{\cos^2 223x - 3\sin^2 223x} = \frac{\cos^2 223x - 3\sin^2 223x + 2}{\cos^2 223x - 3\sin^2 223x} = \\ &= 1 + \frac{2}{\cos^2 223x - 3\sin^2 223x}.\end{aligned}$$

Seega

$$\cos^2 2007x + \frac{1}{1 + \tan^4 x} = \frac{2}{\cos^2 223x - 3\sin^2 223x}.$$

Võrrandi vasak pool on positiivne, seega peab ka võrrandi parem pool olema positiivne. Paneme tähele, et parema poole nimeteja maksimaalne väärtus on 1, seega kogu parema poole minimaalne väärtus on 2. Kuna $\cos^2 2007x$ maksimaalne väärtus on 1 ja $\tan^4 x$ minimaalne väärtus on 0, on võrrandi vasaku poole maksimaalne väärtus 2. Seega peavad võrrandi mõlemad pooled olema võrdsed 2-ga. Selleks peab kehtima $\tan^4 x = 0$, mis tähendab, et $x = n\pi$, kus n on täisarv. Kuid sellisel juhul $\tan 223x = 0$, mis on esialgse võrrandiga vastuolus. Järelikult võrrandil lahendid puuduad.